

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Пепя Петрова Лунгарова – Медицински университет, Плевен

за дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
"доктор"

на **Калина Юлиева Босева** - свободен докторант
по професионално направление 2.1. Филология, Класически езици (Медицински латински език)

Тема: Ignis sacer в литературната и в медицинската традиция (I в. пр. Хр. – XI в.). Изследване на семантичните трансформации на термина и идентификация на асоциираните с него болести и терапевтични методи

1. Данни за процедурата

Със Заповед № РД-38-103/19.02.2024 г. бях определена в състава на научно жури за присъждане на образователна и научна степен "доктор" на Калина Юлиева Босева – свободен докторант по професионално направление 2.1. Филология, Класически езици (Медицински латински език). На присъственото заседание на научното жури на 26.02.2024 беше решено да изготвя становище. Предоставени ми бяха следните материали:

- Пълен текст на дисертацията;
- Автореферат по посочената тема – на български и на английски език;
- Публикации и участия в научни форуми по темата на дисертационния труд;
- Списък от доклади, отпечатани в сборници от научни форуми.

Представеният комплект от материали е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на СУ и е в съответствие с националните минимални изисквания за придобиване на ОНС „доктор“, съгласно чл. 1а, ал. 1 на Правилника за прилагане на закона за развитието на академичния състав в Република България.

2. Данни за докторанта:

Калина Босева е завършила средното си образование в Национална гимназия за древни езици и култури “Св. Константин-Кирил Философ” през 2004 г. Придобила е бакалавърска степен по Класическа филология през 2008 г. във ФКНФ, СУ “Св. Климент Охридски”, а през 2010 г. – магистърска степен в програмата “Антична литература и култура” към катедра Класическа филология, ФКНФ, СУ “Св. Климент Охридски”. Работила е като хоноруван преподавател по латински език към ФКНФ и ИФ на СУ “Св. Климент Охридски” от октомври 2008 г. до юни 2010 г., а в периода септември 2008 г. – юли 2009 г. – в НГДЕК „Св. Константин-Кирил Философ”. Калина Босева заема длъжността асистент по латински език с медицински термини в Медицински факултет на СУ “Св. Климент Охридски” от юли 2010 до момента.

3. Данни за дисертационния труд и за автореферата

Дисертационният труд се състои от: съдържание, увод, три глави, заключение, приноси, библиография и четири приложения в обем от 470 страници: 361 страници – основен текст, 33 страници библиография и 74 страници приложения. В текстовата част са включени 9 таблици и 1 фигура, в приложенията – 214 фигури.

В **Увода** са посочени предметът, целите и задачите на представеното изследване, които са ясно формулирани и аргументирани спрямо избора на подходящи методи, приложени диахронно към огромните по обем и разнородни по съдържание

изготвени корпуси, за да се разкрие необходимата информация в лингвистичен, историко-медицински и етнофитотерапевтичен аспект. Представено е актуалното състояние на изследваната проблематика, отправна точка за изясняване на семантичните промени на патологичните термини и за идентификация на лечебните субстанции. Предложен е методът на кумулативните доказателства при анализа на изворите, като инструмент за идентификация при формулиране на приемлива хипотеза или твърдение. Интердисциплинарният подход за статистическия анализ на линиите в развитието на значението на термина *ignis sacer* в литературни и медицински извори, във вторичната литература, както и в исторически контекст, е целесъобразно избран, за да се съпоставят и сравнят патологичните състояния, терапевтичните процедури, названията на лечебните растителни, и нерастителни лечебни субстанции с цел да бъдат актуализирани съгласно научните медицински източници, изследвания и класификации.

В **Първа** глава е представена терминологичната и методологичната основа на изследването. Чрез сравнителния метод са разгледани античните и съвременните концепти за „болест“ и „диагноза“, а за да се посочат актуалните съответствия на понятията при анализа на изворите, е използвана ретроспективната диагноза, в качеството ѝ на хипотеза. Поставен е акцент на понятието „патоценоза“, чието съдържание определя до голяма степен мултидисциплинарния подход за осъществяване на изследването. За разнородния информационен материал е създадена обща релационна база данни, за да се проследят в диахрония различните патоценози, поведението на избрания фразеологизам и да се дефинират медицинските понятия.

Във **Втора** глава последователно и прецизно е осъществен тексткритичен нозографски и терапевтичен анализ на античните и средновековните автори в немедицинските и медицинските извори и на вторичната литература.

Разкрити са семантичните полета и конотациите на двата компонента в съчетанието *ignis sacer*, семантичните му трансформации, отразени непълно в познатите латински лексикографски справочници и в изследваната литература. Чрез приложените признаци за фразеологичност на А. Богуславски, е установено отношението им към употребата на термина в двете групи извори. Диференцирано е проследено развитието на словосъчетанието в литературни и специализирани медицински текстове в периода I в. пр. Хр. – XI в. чрез избраните признаци за фразеологичност и е определена точно същността на словосъчетанието: в медицинските текстове – денотативна употреба, а в немедицинските – фразеологична.

В съпоставителен план е направен анализ на описаните патологични състояния, симптоми и предписана терапия в изданията на 12 литературни и 22 медицински автори, посочени са старогръцките термини и техните латински съответствия и са разграничени семантично включените в тях понятия. Проследен и обобщен е съставът на рецептите и техните източници – най-често с препратки към Плиний Стари, Диоскорид и Хипократ, което позволява да бъдат посочени иновациите и допълненията в лечебната практика в следващите векове. От друга страна, чрез описаните за лечение съставки и комбинации, са постигнати аргументирано възможните идентификации, особено в текстове, в които липсва описание на симптомите и на протичане на заболяването. Приведени са наличните археологически доказателства, приложен е методът на ретроспективната диагноза, като за доизясняване на клиничната картина са въведени съвременните симптоматични прояви на болестите с диагнози, поставени след лабораторни изследвания. Изчерпателно е разгледана идеята за *ignis sacer* и като божествено проклятие в немедицинските антични и християнски автори.

Представени са важни свидетелства за методическата школа като опозиция на рационалната и емпирическата.

Трета глава е посветена на идентификация на лечебните субстанции, използвани за лечението на *ignis sacer*. За идентификация на лечебните субстанции са приведени пасажи от изворите до Плиний Стари, чрез които са проследени производът, начините на приложението им, терапевтичният, рядко и превантивният ефект, като е засегнат и спектърът на действие. Правилно избраните критерии „функционалност“ и „произход“ в анализа позволяват категоризацията на лечебните субстанции, честотата и тенденциите на тяхното приложение в терапевтичните процедури към различните прояви на *ignis sacer*.

Изключително задълбочено са изследвани растителните терапевтични субстанции. За тях е избран методът на афилиация за актуализиране на фитонимите според съвременната таксономична концепция; посочени са трудностите в процеса на афилиация при работа с по-късни средновековни извори и вторичната литература към тях; посочени са начините за тяхното преодоляване, както и съдържащите се в изворите фитографски пасажи, и основания за осъществяване на правдоподобна идентификация.

Използвани са общи и специализирани речници, проследени са в сравнителен план афилиациите на растителните видове в изданията, преводите или индексите към тях, като особено ценни в това отношение са направените бележки върху текстовете на Плиний и Диоскорид. С паралелното разглеждане на лечебните растения са уточнени старогръцките съответствия на латинските лексеми, необходими за анализа и на другите старогръцки извори. Основателно са избрани критични издания след XIX в., в които направената ботаническа идентификация следва съвременната таксономия, а липсата на речници за идентификацията на неорганичните терапевтични субстанции, както и недостатъчно изчерпателните издания в тази област, е компенсирани с данни от онлайн платформи. Целта на автора е умело постигната с прилагането на диференциран подход в анализа на съставения според изворите значителен корпус от фитоними, афилирани към сто растителни таксона.

4. Приноси на дисертационния труд

Дисертационният труд съдържа оригинални приноси от гледна точка на получените научни и научно-приложни резултати:

- съставен е корпус на изворите, състоящ се от 225 цитата от 30 латиноезични автори и два анонимни, и 45 цитата от четирима гръкоезични автори разпределени в три групи, според патологичната симптоматика, терапевтичните процедури и фикционалната симптоматика;
- създадена е релационна база данни като инструмент за съхранение, обработка, анализ и систематизация на данните на определен медицински термин;
- посредством създадената релационна база данни е осъществен прецизен анализ на обектите по темата; тяхната връзка и отношения са представени в Приложение 3;
- със статистически анализ на изворите данни за пръв път е определен фразеологичният статус на термина *ignis sacer* в двете традиции с хронологична граница XI в., когато е бил изместен от *ignis sancti Antonii*.
- направен е задълбочен анализ на неизследвания до момента ранен период от развитието на *ignis sacer*;
- идентифицирани са видовете лечебни субстанции и са посочени най-често прилаганите терапевтични средства, илюстрирани в Приложение 4;
- съставен е глосар с 415 латински лексеми на анализираниите лечебните субстанции, за значителна част от които са приведени старогръцките съответствия;

- направен е критичен анализ на вторичната литература върху изворите, чрез която, и с данни от допълнителна медицинска литература, са определени 20 възможни заболявания, предполагаемо обхванати от семантиката на *ignis sacer*.

Авторефератът представлява изчерпателен обзор на изследваната проблематика и отговаря на формалните изисквания.

5. Публикации и участия в научни форуми

Научната продукция на Калина Босева е представена от значителен брой публикации в сборници и от участия в национални и международни форуми със секционни доклади, постери и статии, които очертават научните ѝ интереси в областта на античната и средновековната медицинска, фармацевтична и ботаническа литература, дидактическата поезия, медицинската и ботаническата латинска терминология, в приложението на релационни бази данни в изследването на извори, на семантиката на фитонимите и етноботаничните данни от Античността и Средновековието.

По темата на дисертацията ас. Калина Босева има 10 публикации, които са свидетелство за трайния интерес към избраната тема.

6. Заключение

Дисертационният труд изследва проблеми, актуални в научно отношение, и притежава компетентно организирана многокомпонентна структура с прецизно избрани теоретични постановки. Реализирано е детайлно проучване в диахрония на тенденциите в развитието на устойчивото съчетание *ignis sacer* в литературните и в медицинските извори и е осъществена връзка между анализа на терапията и семантичните трансформации на патологичните термини. Особено важни са логично изведените идентификации съобразно описаната симптоматика, идентификациите на терапевтичните средства и процедури за лечение на заболяванията в критично анализирани антични и средновековни автори. Създадената релационна база данни е принос не само в изследваната проблематика, но е потенциално приложима за проследяване и систематизиране на други медицински термини.

Широката езикова култура на ас. К. Босева ѝ позволява да превежда, коментира и интерпретира старогръцките и латинските текстове, да прави хронологически уточнения и поправки относно автентичността на изворите. В богатата библиография на вторичната литература преобладават чуждестранните автори и справочници, голяма част от които са издадени през последните двадесет години. Същността на обектите, свързани с проучването по темата, изисква не само отлични филологически познания от страна на кандидата, които К. Босева несъмнено притежава, но и задълбочени познания в областта на античната и средновековна история, историята на медицината, фармакологията и етнофитонимията.

Високата информативност и достойнствата на дисертационния труд ми дават основание да препоръчам на членовете на Уважаемото научно жури да бъде присъдена на ас. Калина Босева образователната и научна степен „Доктор”.

23.04.2024 г.

Изготвил становището:

(доц. д-р П. Лунгарова)